

شهر و شهرداری در ایران

دائرة المعارف جامع شهرهای ایران

(جلد اول - آ)

نویسندگان: دکتر فریدون فدایی دولت - دکتر منصور امانی

سرشناسه: امانی، منصور، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور: شهر و شهرداری در ایران : دایرةالمعارف جامع شهرهای ایران / تالیف منصور امانی.

مشخصات نشر: قم: میراث ماندگار، ۱۳۹۷ -

مشخصات ظاهری: ج.

۴۰۰۰۰ ریال: ج. ۱.

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: Cities and towns -- Iran

موضوع: شهرها و شهرستان‌ها - ایران

موضوع: Iran -- Gazetteers

موضوع: ایران -- فرهنگ جغرافیایی

رده بندی کنگره: DSR ۱۳۹۷۶ ۹شالف/

رده بندی دیویی: ۵۰۰۲/۹۱۵

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۲۰۱۸۷

نام کتاب: شهر و شهرداری در ایران (دایرةالمعارف جامع شهرهای ایران) (ج ۱)

نویسندگان: دکتر فریدون فدایی دولت - دکتر منصور امانی

ناشر: میراث ماندگار

صفحه آرا: رضا فهیمی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

چاپخانه: باران

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۴۵۸-۳

انتشارات میراث ماندگار

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۰۳۶۵

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۲	آبادان
۴۴	آبادیه
۵۴	آبادیه طشک
۵۴	آب بر
۵۶	آبخش
۶۰	آبدان
۷۰	آبسرد
۷۲	آبش احمد
۷۶	آبگرم
۷۸	آبعلی
۸۰	آبیک
۸۴	آبی بیگلو
۸۸	آذرشهر
۹۴	آرین شهر
۹۶	آرموده
۱۰۲	آران و بیدگل
۱۰۶	آزادشهر
۱۱۰	آسارا
۱۱۲	آستارا

۱۴۲.....	آستانه (مرکزی).....
۱۴۶.....	آستانه اشرفیه.....
۱۵۰.....	آسمان آباد.....
۱۵۴.....	آشتیان.....
۱۶۲.....	آشخانه.....
۱۶۶.....	آغا جاری.....
۱۷۰.....	آقکند.....
۱۷۲.....	آق قلا.....
۱۷۶.....	آق قلعه.....
۱۷۸.....	آمل.....
۲۰۲.....	آلونی.....
۲۰۴.....	آلاشت.....
۲۰۸.....	آواجیق.....
۲۱۰.....	آوج.....
۲۱۴.....	آیسک.....
۲۱۶.....	منابع و مآخذ.....

پیشگفتار

عنوان کتابی که در پیش رو دارید «شهر و شهرداری در ایران» است که در برگیرنده نام شهرهایی است که ابتدای اسامی آنها (آ) می‌باشد. نام، کلمه یا اصطلاحی است برای شناسایی هر چیزی و لزوماً برای یک شیء واحد به کار نمی‌رود و ممکن است به هویت و شناسایی دسته‌ای از اشیاء اشاره داشته باشد. نام‌ها نمایش‌دهنده هویت استان‌ها، شهرها و کشورها نیز هویت آنها را نمایش می‌دهد. در زبان فارسی در حقیقت به اسم خاص دستور نام نیز گفته می‌شود. مثلاً آبادان، آرمیس، نام هستند و اسم خاص‌اند گاه به اسم عام هم نام اشاره دارد. مثلاً انسان که نام موجود زنده باشعور و مأنوس و انس یافته است و نام-گذاری انسان کلمه یا اصطلاحی است برای هویت‌بخشی به یک انسان که در فرهنگ‌های مختلف ساختاری متفاوت دارد و در ایران متشکل از نام و نام خانوادگی است مانند: آرمیس امانی.

شهر از نماد رونق و پیشرفت، تمدن و فرهنگی یک کشور محسوب می‌شود و کشور ایران با تمدن چند هزار ساله دارای شهرهای بسیاری بوده است که برخی از آنها به علت حوادث تاریخی و یا طبیعی از بین رفته‌اند و برخی ادامه حیات داده‌اند اما نکته مهم درباره شهرها تغییر نام آنها در ادوار مختلف به دلایل گوناگون از جمله تحولات زبانی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است. نظر به اهمیت این موضوع پژوهش درخصوص شهرهای ایران جستجوی ارزشمند در راستای آشنایی ایرانیان با فرهنگ و تمدن ایران است.

نام‌گذاری استان‌ها، شهرها و کشورها هم‌چون بسیاری از پدیده‌های اطراف از انگیزه‌های اولیه‌ای است که بشر پس از رسیدن به شناخت عقلانی و پدید آمدن تدریجی کلمات و در نهایت زبان، جهت بیان خواسته‌های مادی و معنوی و ابراز

احساسات درونی خویش به آن دست یازیده است. به وجود آمدن واژه‌ها خود داستانی دیرینه دارد که برای آغاز و پایان آن ابتدا و انتهای زمانی خاص نمی‌توان پیش‌بینی کرد. آغاز ندارد چون ابتدای پیدایش آن به ماقبل تاریخ باز می‌گردد که شناخت بشر از دنیای اطراف خود بسیار ناچیز بود و انجामी ندارد چون جنبه‌های گوناگون زبان در حال تطور و تکامل است. نام‌های جغرافیایی که شامل نام‌های کشورها، استان‌ها، شهرها، روستاها، کوه‌ها، دره‌ها، اقیانوس‌ها، دریاها، دریاچه‌ها، رودها، مزارع، بیابان‌ها، جنگل‌ها و غیره می‌باشد جزیی از تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و تمدن یک کشور هستند که به سهم خود جایگاهی بس ویژه و مهم داشته و این میراث، همچون جواهری تابناک و قیمتی است که حفظ آن خدمتی مهم به فرهنگ آن سرزمین است.

آری، اهمیت حفظ نام‌های جغرافیایی که در حکم شناسنامه و هویت یک کشور و ملت هستند، مانند نگهداری اشیا، موزه‌ها و بناهای تاریخی است، چرا که این‌ها، سند هویت یک ملت است و یک جامعه با داشتن این ذخایر مادی و معنوی می‌تواند در جهان، اظهار وجود توأم با افتخار کند. به همین دلایل است که هرگونه تغییری در نام‌های تاریخی و جغرافیایی، در حکم آسیب‌پذیری و یا ویران کردن یک اثر تاریخی و باستانی است، و از این رو است که مردم و مسئولان، یعنی صاحبان اصلی این ذخیره باارزش باید به حراست گنجینه نام‌های تاریخی و جغرافیایی که نشان فرهنگ و تمدن کشور است، بپردازند.

در پایان ضمن تشکر از تمام کسانی که با نظر لطف به این اثر و سایر آثار منتشر شده نگرسته و موجب دلگرمی اینجانب شده‌اند؛ این اثر را نیز به محضر انور حضرت فاطمه علیها السلام و ملت عزیز ایران تقدیم می‌نمایم.

مقدمه

نام‌های جغرافیایی در این دوره سی و دو جلدی کتاب‌های «شهر و شهرداری در ایران» به دو دسته تقسیم می‌شوند که عبارتند از :

الف) نام‌هایی که چندان کهن نیستند و در زبان‌های متعارف ساخته شده‌اند که تقریباً آغاز آن به زبان مادی که حدود سه هزار سال پیش است باز می‌گردد، مانند واژه «آذربایجان» که تغییر شکل یافته نام «آئورپارت» + «کان» است که وی سردار حاکم در این ناحیه بوده و مدتی با جانشینان خود در آنجا فرمانروایی می‌کرده‌اند.

ب) نام‌هایی که کهن‌تر هستند و به بیش از سه هزار سال باز می‌گردند که یا آنها به همان صورت باقی مانده و یا تصحیح عامیانه شده و یا تصحیح روشنفکرانه. برای هریک از نام‌های جغرافیایی، طریق استعمالی خاص می‌توان یافت که آن واژه را کلمه‌ای مستعمل و معنی‌دار می‌سازد نه مهمل و بی‌معنی و به عبارتی دیگر تمامی نام‌ها دارای وجه تسمیه‌ای خاص هستند و کمتر خود به خود و بی‌دلیل به وجود آمده‌اند، حال ریشه آن نام یا از شرایط طبیعی مکان خود گرفته شده و یا به واسطه موقعیت مذهبی‌ای که داشته و یا از نام شخصی خاص، قوم و طایفه‌ای خاص، درخت و گیاهی خاص و ...

انگیزه نویسنده در تدوین این دوره سی و دو جلدی، مجموعه‌ای مدون از نام‌های شهرهایی است که در غالب فرهنگ نام‌های بر اساس حروف الفبا، برای اولین بار در تاریخ ایران و جهان برای سهولت مطالعه و کسب اطلاعات و دانش مربوطه، در اختیار مخاطب و خواننده‌های عزیز قرار گیرد. نام‌هایی که به صورت پراکنده در گوشه و کنار کتاب‌ها، مجله‌ها، روزنامه‌ها و یا در سینه‌های مردم بود و در کتابی خاص که انسان بتواند آن را به راحتی یافته و به مقصود خویش برسد موجود نبود. روش کار در نگارش این مجموعه بدین گونه است که تدوین نام هر شهر از سه قسمت و بخش تشکیل شده است:

الف- ابتدا شناختی کلی برای خواننده نسبت به موقعیت جغرافیایی و تاریخی هر شهر در سرزمین ایران به دست داده‌ایم و به این منظور، طول و عرض جغرافیایی (مرکز آمار ایران، مساحت و مختصات جغرافیایی شهرهای کشور) شهر یا استان مذکور، فاصله آن شهر تا مرکز استان، آب و هوا و حدود جمعیت بنابر سرشماری گذشته بیان شده است و شهرهایی که دارای آثار تاریخی عمده هستند ذکری از آن به میان آمده است.

ب- هر شهر اگر دارای نامی باستانی بود و در طول سده‌ها در کتاب‌ها، نقشه‌ها، لوح‌ها و ... دارای نگارش‌های مختلف بوده، در آن صورت با تلفظ لاتین آورده شده است.

ج- در نهایت به ذکر تسمیه آن شهر از جنبه‌های لغوی، تاریخی، جغرافیایی و فولکلوریک پرداخته و زوایای مختلف این کار ظریف را مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌ایم.

نکته قابل ذکر این که شهرهای پی‌گیر در این کتابها بر اساس نتایج عمومی آمار گذشته اخذ و استخراج شده، چنانکه منظور از شهر کلیه نقاطی است که در زمان آمارگیری جاری جمعیت دارای شهرداری دولتی بوده و جمعیت هر شهر عبارت است از مجموع تعداد اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن و دسته جمعی که اقامتگاه معمولی آنها در زمان آمارگیری در آن شهر واقع بوده است.